

УДК 330.336

Жарікова Катерина Юріївна

магістр

Київського національного університету технологій та дизайну

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті висвітлено поняття «діагностика фінансового стану підприємства». Розглянуто підходи, методи та найважливіші завдання та функції фінансової діагностики. Встановлено основну мету фінансової діагностики.*

***Ключові слова:** фінансовий стан, діагностика фінансового стану, методи фінансової діагностики.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, яке супроводжується процесами посилення конкуренції та постійною мінливістю бізнес-середовища, фінансовий аналіз та оцінка фінансового стану мають обмежений характер. Для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень з кожним роком все більш затребуваним стає всебічне дослідження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств, яке в економічній літературі носить назву «діагностика фінансового стану». Діагностика фінансового стану є аналітичною процедурою, що має на меті встановлення «слабких сторін» фінансового механізму підприємства. За допомогою діагностики можна спрогнозувати подальший розвиток подій на основі спостережуваних тенденцій. Сутністю проведення діагностики фінансового стану підприємства є встановлення та вивчення ознак, визначення основних характеристик, які повністю відображають стан організації, з метою

передбачення ймовірних відхилень від нормативних значень, щоб уникнути порушення повноцінного функціонування господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень. Питанням вивчення та дослідження діагностики фінансового стану присвячена різна економічна, наукова та навчальна література. Проблемам діагностики фінансового стану підприємства присвячені праці таких вчених, як: О.А. Сметанюк, Н.С. Назаренко, А.Е. Назаренко [1; 2; 7]. Методичні підходи, принципи та методи діагностики розглядаються у працях В.В. Огнева, С.В. Приймак, О.В. Раєвнєвої, О.Є. Найденко [3-6] та ін.

Однак, в сучасних умовах, проблеми діагностики фінансового стану підприємств все ще залишаються актуальними і потребують наукового та систематизованого підходу до їх вивчення.

Поняття діагностика (греч. *diagnostikos* - здатний розпізнавати) прийшло в економічну науку з медицини. Вірніше це цілий розділ медицини, що дозволяє вивчити ознаки хвороб, методи і принципи, за допомогою яких встановлюється діагноз. У перекладі з грецької слово «*diagnosis*» означає розпізнавання, визначення. У цьому сенсі розуміється діагностика у медичних науках як процес розпізнавання хвороби й постановка діагнозу. У традиційній термінології економічного аналізу діагностика означає вивчення стану об'єкта.

Сутність діагностики фінансового стану полягає в оцінці діяльності підприємства з метою «діагностування» його можливостей і загроз, а також збиранні релевантної інформації для прийняття управлінського рішення. Подібно до того, як хвора людина потребує ґрунтовної діагностики перед початком лікування, підприємство має пройти не менш ґрунтовну діагностику, перш ніж приступити до будь-якої трансформації. Також як лікар контролює здоров'я пацієнта, також слід контролювати фінансове здоров'я підприємства. Але всі знають що, для виявлення

причин виникнення хвороби слід звернути увагу на спосіб життя людини, подібно цьому підприємству, щоб краще зрозуміти передумови «фінансового нездоров'я» необхідно глибоко вивчити основні бізнес-процеси для того, щоб їх потім, за необхідністю, змінити.

Діагностика фінансового стану в ринковій економіці становить важливу частину інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень керівництвом підприємств. В отриманні детальної інформації про фінансову ситуацію підприємства, його діяльність зацікавлені практично всі суб'єкти ринкових відносин: власники, акціонери, інвестори, аудитори, банки та інші кредитори, біржі, постачальники і покупці, страхові компанії та рекламні агентства.

В якості основної мети діагностики фінансового стану вчені виділяють отримання аналітичних показників, що дозволяють з високою часткою об'єктивності і точності оцінити фінансовий стан підприємства та його фінансову стійкість. При цьому дані, підготовлені аналітиком, не повинні обмежуватися оціночними показниками ефективності поточної діяльності підприємства, а також включати інформацію про фінансовий стан на середньострокову і довгострокову перспективу, оскільки тільки ця інформація може забезпечити виявлення та використання резервів за рахунок активізації інвестиційно-інноваційної сфери [4, с. 353]. Таким чином, в якості функцій діагностики фінансового стану можна виділити наступні:

- своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства на основі різних методик (коефіцієнтної, якісної, трансформаційної тощо);
- виявлення резервів та «критичних точок» у діяльності підприємства, вивчення причин, що вплинули на їх виникнення та розвиток;

- підготовка та обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності за рахунок використання виявлених резервів;
- прогнозування можливих фінансових результатів підприємства та розроблення моделей фінансового стану при різноманітних варіантах використання ресурсів [2, с. 605].

На сьогоднішній день в теорії та практиці досліджень фінансово-господарської діяльності підприємства сформувалося велике число методів фінансової діагностики, які відрізняються один від одного складом показників, що включаються в діагностичну модель, рівнем точності одержуваних результатів, областю застосування тощо. На підставі певних критеріїв підприємству необхідно здійснити раціональний вибір методу, що відповідає конкретним цілям і завданням діагностики.

Всі методи фінансової діагностики, насамперед, необхідно розрізняти за ступенем формалізації підходу на формалізовані (кількісні) і неформалізовані (якісні або експертні).

Неформалізовані методи побудовані на досвіді менеджерів (експертів), керуючись яким вони дають висновок про фінансовий стан підприємства. Крім того, вважається, що маючи дані про обсяг продажів, виробничі потужності, плановані закупівлі матеріалів, цінову політику та інші дані, недоступні зовнішньому користувачеві, експерти найбільш точно можуть змодельювати перспективну фінансову ситуацію на підприємстві і визначити шляхи її стабілізації. З іншого боку, експертні оцінки дуже суб'єктивні і не підходять для вирішення багатокритеріальних завдань.

Формалізовані методи базуються на фінансових даних. Серед них виділяють стохастичні та детерміновані методи, які, як правило, є різними для діагностики поточного фінансового стану господарюючого суб'єкта та його перспективної діагностики.

Стохастичні методи передбачають побудову моделей, частина змінних яких описують дію випадкових факторів, тому зв'язок між вхідними і вихідними даними моделі носить ймовірнісний характер. Застосування даного виду методів в умовах однорідності та уявності статистичних даних є найбільш оптимальним, оскільки вони дозволяють:

- досягти високої точності прогнозу;
- забезпечити охоплення широкого кола кризових симптомів за рахунок багатокритеріального моделювання;
- оцінити їх синергетичний вплив;
- виключити висококорельовані фактори [6, с. 76].

Детерміновані методи фінансової діагностики використовуються у разі наявності жорстко детермінованого (функціонального) зв'язку, при якому кожному значенню факторної ознаки відповідає цілком конкретне і не випадкове значення результативної ознаки. Ці методи надають можливість враховувати галузеві особливості діяльності організації, а частина з них (багатокритеріальні та бальні моделі) забезпечують комплексний підхід до діагностування.

Однак усім формалізованим методам тією чи іншою мірою притаманні такі основні недоліки:

- складність адаптації «імпорتنих» моделей фінансової діагностики до діяльності вітчизняних організацій, зокрема, вагових констант, які були встановлені для організацій, що функціонують в економічних умовах, відмінних від українських;
- невиконання періодичного оновлення вагових коефіцієнтів для факторів та порогових значень результативної ознаки вітчизняних математичних моделей з плином часу;
- відсутність обліку специфіки кожної галузі економіки;
- недостатність статистичної інформаційної бази, у тому числі статистики банкрутств;

– статичний (моментний) характер більшості моделей, тобто діагностика під певний образ дій на момент прийняття рішення, що є результатом деякого фіксованого поєднання всіх факторів на певну дату (один період). Даний недолік повинен бути компенсований проведенням діагностики в якості регулярного і своєчасного моніторингу [3, с. 164].

Отже, незважаючи на широкий спектр різних методик в даний час серед вітчизняних і зарубіжних формалізованих моделей відсутній універсальний підхід, якій би оптимально відповідав особливостям діяльності економічних суб'єктів в умовах української економіки, забезпечував комплексність і точність дослідження якості їх фінансового стану і надавав можливість побудови раціональних прогнозів.

У зв'язку з цим, слід визнати, що якісні методи важливі, але можуть використовуватися лише на додаток до кількісних підходів. Так формується комплексний метод фінансової діагностики, заснований не тільки на аналізі фінансових параметрів діяльності компанії, але і якісних оцінках її ефективності, що нейтралізує недоліки і обмеження формалізованих і неформалізованих моделей. Крім того, для проведення фінансової діагностики із застосуванням формалізованих методів використовуються абсолютні або відносні показники. Більшість діагностичних моделей побудовано на фінансових коефіцієнтах, що в якійсь мірі сприяє елімінуванню впливу інфляції, що особливо актуально при прогнозуванні фінансової неспроможності підприємства в середньо- і довгостроковому аспекті.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що діагностика фінансового стану є аналітичною процедурою, що має на меті встановлення «слабких сторін» фінансового механізму підприємства. Її основне завдання - постійний моніторинг змін стану фінансово-господарської діяльності підприємства, аналіз причинно-наслідкових зв'язків, діагностика тенденцій та закономірностей за допомогою реалізації

комплексу дослідницьких процедур. Діагностика фінансового стану, генеруючи досягнення різних галузей знання, дозволяє робити досить точні висновки про фінансове становище підприємства, «траєкторії його розвитку» та найбільш ефективні управлінські рішення, органічно включає методи аналізу, прогнозування і планування, створюючи основу для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень.

Література

1. Назаренко Н.С. Економічне обґрунтування управлінських рішень в малому та середньому бізнесі засобом фінансової діагностики / Назаренко Н.С. // ДонДУУ. 2006. №1 (35). С.197-203.
2. Назаренко А.Е. Экспресс-анализ финансового состояния и диагностика вероятности банкротства предприятия на примере АО «Первая грузовая компания» [Текст] / А.Е. Назаренко // Science Time. 2016. № 4 (28). С. 603-611.
3. Найденко О.Є. Методика діагностики стану внутрішнього середовища підприємства / Найденко О.Є. // Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В.Даля. 2005. №2 (84). С.162-170.
4. Огнева В.В. Диагностика финансового состояния предприятия в системе экономической безопасности [Текст] / В.В. Огнева // Студенческая наука XXI века. 2015. № 2 (5). С. 352-354.
5. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу: Автореф. дис. канд. екон. наук / 08.00.08. / С.В. Приймак. К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. 20 с.
6. Раєвнєва О.В. Моделювання фінансової діагностики стану підприємства / Раєвнєва О.В., Степуріна С.О. // Економіка і регіон. 2005. №3 (6). С. 74-80.
7. Сметанюк О.А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління: Автореф. дис. канд. екон. наук / 08.06.01. / О.А. Сметанюк. Хмельницький : Хмельницьк. нац. ун-т, 2006. 20 с.